

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU19

Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i kommunallagen.

Lagändringarna innebär att det införs en skyldighet för kommuner och regioner att förebygga att bl.a. kommunal- och regionråd utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld. Vidare ska det i kommunallagens reglering om den interna kontrollen uttryckligen anges att den ska förebygga fel och oegentligheter i verksamheten. Syftet med lagändringarna är att stärka skyddet mot hot och våld för förtroendevalda och att kommuner och regioner i större omfattning ska förebygga, upptäcka och åtgärda fel och oegentligheter i verksamheten.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

I betänkandet finns fyra reservationer (S, V).

Behandlade förslag

Proposition 2024/25:80 Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner.

Fyra yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

 Ärendet och dess beredning.....4

 Propositionens huvudsakliga innehåll4

Utskottets överväganden.....5

 Regeringens lagförslag5

 Utvärdering av lagstiftningen11

 Stärkt skydd för fritidspolitiker12

 Stöd till kommuner och regioner i frågor om förtroendevaldas
 trygghet13

Reservationer14

 1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (S)14

 2. Utvärdering av lagstiftningen, punkt 2 (S, V).....15

 3. Stärkt skydd för fritidspolitiker, punkt 3 (S, V)15

 4. Stöd till kommuner och regioner i frågor om förtroendevaldas
 trygghet, punkt 4 (V)16

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag17

 Propositionen17

 Följdmotionerna17

Bilaga 2

Regeringens lagförslag18

Bilaga 3

Reservanternas lagförslag19

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i kommunallagen (2017:725).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:80 och avslår motion 2024/25:3328 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 1.

Reservation 1 (S)

2. Utvärdering av lagstiftningen

Riksdagen avslår motion

2024/25:3328 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 2.

Reservation 2 (S, V)

3. Stärkt skydd för fritidspolitiker

Riksdagen avslår motion

2024/25:3323 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 1.

Reservation 3 (S, V)

4. Stöd till kommuner och regioner i frågor om förtroendevaldas trygghet

Riksdagen avslår motion

2024/25:3323 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 2.

Reservation 4 (V)

Stockholm den 29 april 2025

På konstitutionsutskottets vägnar

Ida Karkiainen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ida Karkiainen (S), Louise Meijer (M), Michael Rubbestad (SD), Hans Ekström (S), Fredrik Lindahl (SD), Ulrik Nilsson (M), Per-Arne Håkansson (S), Mauricio Rojas (L), Amalia Rud Stenlöf (S), Jessica Wetterling (V), Gudrun Brunegård (KD), Malin Björk (C), Lars Englund (M), Lars Johnsson (M), Peter Hedberg (S), Ludvig Ceimertz (M) och Annika Hirvonen (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2024/25:80 Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner. Ärendets beredning fram till dess att regeringen beslutade om propositionen framgår av propositionens avsnitt Ärendet och dess beredning.

I betänkandet behandlas även två följdmotioner med anledning av propositionen.

En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen en skyldighet för kommuner och regioner att förebygga att en sådan förtroendevald som anges i 4 kap. 2 § första stycket kommunallagen (2017:725), bl.a. kommunal- och regionråd, utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld. Den nya skyldigheten motsvarar det ansvar som kommuner och regioner har för sina arbetstagare enligt 3 kap. 2 § första stycket och 3 § första stycket andra meningen arbetsmiljölagen (1977:1160) i fråga om hot och våld. Förslaget syftar till att stärka skyddet mot hot och våld för förtroendevalda.

I propositionen föreslås även att den interna kontrollen i kommuner och regioner ska förebygga fel och oegentligheter i verksamheten. Syftet med förslaget är att kommuner och regioner i större omfattning ska förebygga, upptäcka och åtgärda fel och oegentligheter i verksamheten.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Utskottets överväganden

Regeringens lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i kommunallagen. Förslaget innebär en skyldighet för kommuner och regioner att förebygga att vissa förtroendevalda, bl.a. kommunal- och regionråd, utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld. Vidare ska det i regleringen om den interna kontrollen i kommuner och regioner uttryckligen anges att den ska förebygga fel och oegentligheter i verksamheten.

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att anta regeringens lagförslag med vissa ändringar.

Jämför reservation 1 (S).

Bakgrund och gällande rätt

De förtroendevaldas roll, villkor och utsatthet

Kommunallagen (2017:725), förkortad KL, innehåller bl.a. bestämmelser om kommuners och regioners politiska organ och uppgiftsfördelningen mellan dem. Enligt 1 kap. 4 § KL utövas beslutanderätten i kommuner och regioner av valda församlingar (fullmäktige) som utses av röstberättigade medlemmar i allmänna val. Därutöver finns ett antal politiskt tillsatta organ – styrelsen och övriga nämnder – vars uppgifter och befogenheter regleras i 6 kap. KL.

Med förtroendevalda avses enligt 4 kap. 1 § KL ledamöter och ersättare i fullmäktige, nämnder och fullmäktigeberedningar, de som fullgör ett förtroendeuppdrag på heltid eller betydande del av heltid samt revisorer. Med förtroendevalda avses också ledamöter och ersättare i den beslutande församlingen, förbundsstyrelsen eller någon annan nämnd, de beslutande församlingarnas beredningar samt revisorer i ett kommunalförbund. Ledamöterna och ersättarna i fullmäktige utses i allmänna val och är således direkt folkvalda, medan de som fullmäktige i sin tur utser till bl.a. styrelse, nämnder och utskott är indirekt folkvalda.

Av 4 kap. 2 § första stycket KL framgår att den som inom en kommun eller en region fullgör ett förtroendeuppdrag på heltid eller betydande del av heltid ska ha benämningen kommunalråd, borgarråd, regionråd, oppositionsråd eller en annan benämning som fullmäktige bestämmer.

Till skillnad från anställda innehar förtroendevalda sina uppdrag på mandat från väljarna. Det har inte ansetts lämpligt att jämställa förtroendeuppdraget med att inneha en anställning, eftersom risken för intressekonflikter skulle öka markant om förtroendevalda intog en sådan ställning gentemot kommunen

eller regionen (se t.ex. prop. 2016/17:171 s. 182 och SOU 2006:46 s. 252). Av den anledningen har det inte heller ansetts lämpligt att göra arbetsmiljölagen tillämplig för förtroendevalda. Regleringen för förtroendevalda har vidare utformats för att ge ett stort utrymme för lokal anpassning.

Trygghetsundersökningar utförda av Brottsförebyggande rådet (Brå) visar att många förtroendevalda i kommuner och regioner är utsatta för hot och våld. Vid det senaste undersökningstillfället, som gällde valåret 2022, uppgav 29,5 procent av de förtroendevalda att de under året utsatts för någon form av hot och trakasserier eller våld, skadegörelse och stöld.

Arbetsmiljöregelverkets skydd mot hot och våld mot anställda

Arbetsmiljölagen (1977:1160) syftar till att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö (1 kap. 1 §). Lagen gäller varje verksamhet i vilken arbetstagare utför arbete för en arbetsgivares räkning (1 kap. 2 §), och den är därför inte tillämplig för förtroendevalda i kommuner och regioner.

I 3 kap. 2 § första stycket arbetsmiljölagen anges att en arbetsgivare ska vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att en arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall. En utgångspunkt ska därvid vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs. Av förarbetena framgår att bedömningen av vilka krav som kan ställas på arbetsmiljön dock måste vara nyanserad (prop. 1976/77:149 s. 253). De insatser som krävs för att förbättra arbetsmiljön får inte vara orimliga i förhållande till de resultat som kan uppnås. Inte bara arbetets natur utan även olika yttre förhållanden kan inverka på bedömningen. Skyldigheten att vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att en arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall innefattar åtgärder för att förebygga hot och våld (se t.ex. SOU 2021:86 s. 103 och SOU 2021:94 s. 216). Arbetsgivare ska vidare enligt 3 kap. 3 § första stycket andra meningen arbetsmiljölagen förvissa sig om att arbetstagaren har den utbildning som behövs och vet vad han eller hon har att iakttä för att undgå riskerna i arbetet.

Intern kontroll i kommuner och regioner

Enligt 3 kap. 3 § KL ska fullmäktige i kommuner och regioner tillsätta en styrelse. Styrelsen ska enligt 6 kap. 1 § KL bl.a. leda och samordna förvaltningen av kommunens eller regionens angelägenheter och ha uppsikt över övriga nämnders verksamhet. Styrelsen har vidare ett övergripande ansvar för att utforma en organisation för den interna kontrollen (prop. 1998/99:66 s. 60). Av 6 kap. 6 § KL framgår dock att det är varje nämnds ansvar att se till att nämndens verksamhet bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. Nämnderna ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt. Detsamma gäller när skötseln av en kommunal

angelägenhet har lämnats över till någon annan, t.ex. ett kommunalt bolag eller en privat utförare (prop. 2016/17:171 s. 362).

Uttrycket intern kontroll är inte definierat i KL. Med intern kontroll avses exempelvis nämndernas bestämmelser om fördelning av ansvar och befogenheter, systematiskt ordnade interna kontroller av organisation, redovisningssystem och administrativa rutiner (prop. 2016/17:171 s. 362 och prop. 1998/99:66 s. 59). Syftet med den interna kontrollen är att säkra en effektiv förvaltning och att undvika att det begås allvarliga fel. En god intern kontroll ska således bidra till att ändamålsenligheten i verksamheten stärks och att den bedrivs effektivt och säkert, med medborgarnas bästa för ögonen.

Propositionen

Stärkt skydd för vissa förtroendevalda

Regeringen föreslår att kommuner och regioner ska vara skyldiga att vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att en förtroendevald som fullgör ett förtroendeuppdrag på heltid eller betydande del av heltid utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld. En utgångspunkt ska vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs. Vidare ska kommuner och regioner förvissa sig om att en sådan förtroendevald har den utbildning som behövs och vet vad han eller hon behöver göra för att undgå riskerna för hot och våld.

Som skäl för förslaget anför regeringen att det finns behov av att stärka skyddet mot hot och våld för förtroendevalda i kommuner och regioner. Kommunal demokrati förutsätter att det finns förtroendevalda som direkt eller indirekt representerar väljarna i bl.a. fullmäktige, styrelser och nämnder. Väljarnas möjlighet till ansvarsutkrävande och inflytande på lokal och regional nivå bygger i sin tur på att det finns en fungerande dialog mellan väljarna och de förtroendevalda. Om dialogen brister ökar risken för misstro mot politiker och likgiltighet inför demokratin. Det är därför viktigt att de förtroendevalda kan möta väljarna i olika samtal, debattera i sociala medier och delta i offentliga sammanhang. Vidare försvagas den kommunala demokratin om det till följd av hot och våld blir svårare att rekrytera förtroendevalda till uppdrag. Särskilt allvarligt är det om gärningarna leder till att förtroendevalda lämnar uppdrag i förtid, fattar andra beslut än vad de ursprungligen tänkt eller undviker att engagera sig eller uttala sig i frågor.

En grundläggande förutsättning för att kunna skydda förtroendevalda från hot och våld är att det finns någon som ansvarar för att hantera sådana frågor. Förtroendevalda som utsatts eller riskerar att utsättas för brott ges i dag samma möjligheter till stöd och hjälp från rättsväsendet som brottsoffer i övrigt. De omfattas dock inte av det skydd som gäller för arbetstagare enligt arbetsmiljölagstiftningen.

Frågan om förtroendevaldas rätt till stöd och hjälp vid hot och våld har utretts tidigare. Bedömningen har då gjorts att denna rätt bör komma till

uttryck på andra sätt än i lagstiftning, t.ex. genom egna initiativ och ett självpåtaget ansvar (SOU 2006:46 s. 274 och 275). Sådana initiativ har dock enligt regeringen inte gett tillräcklig effekt. Regeringen anser mot denna bakgrund att det finns behov av att reglera ansvaret för att förebygga att förtroendevalda utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld.

Eftersom förtroendevalda som utövar sina uppdrag på hel- eller deltid utsätts för hot och våld i högre grad än fritidspolitiker anser regeringen att det reglerade ansvaret bör avgränsas till sådana förtroendevalda som anges i 4 kap. 2 § KL, i fortsättningen benämnda kommunal- och regionråd. Möjligheten för kommunal- och regionråd att utföra sina uppgifter under trygga former är så starkt sammanhängande med de kommunala förtroendeuppgifterna att det framstår som naturligt att ge kommunerna och regionerna ansvar för dessa frågor. Kommuner och regioner ansvarar redan i dag för andra frågor som hör samman med de kommunala förtroendeuppgifterna. Detta gäller exempelvis förmånerna för de förtroendevalda (se 4 kap. 12–18 §§ KL).

Regeringen anser att bestämmelser om arbetssätt och utbildning som motsvarar de som finns i arbetsmiljölagen skulle ge den struktur som behövs för att kunna begränsa kommunal- och regionråds utsatthet för hot och våld. Enligt regeringen bör en sådan skyldighet placeras i 4 kap. KL. Genom att regleringen placeras i KL tydliggörs att arbetsmiljöverket inte är tillämpligt för kommunal- och regionråd och att kommuner och regioner inte har något ansvar för de förtroendevaldas arbetsmiljö.

Enligt regeringen bör bestämmelserna utformas i linje med den arbetsmiljörättsliga regleringen i 3 kap. 2 § första stycket och 3 § första stycket andra meningen arbetsmiljölagen. Detta tydliggör att samma sorts åtgärder som vidtas för att arbetstagare inte ska utsättas för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld kan vara aktuella att vidta även för kommunal- och regionråd för att uppfylla skyldigheten. Regleringen behöver ge utrymme för lokal anpassning och kunna utformas med hänsyn till förtroendeuppdragets speciella karaktär (jfr prop. 2016/17:171 s. 182). Genom förslaget ges kommunerna och regionerna ett utpekat ansvar och en struktur att utgå från vid utformningen av säkerhetsarbetet för kommunal- och regionråd, utan att de förtroendevaldas oberoende riskerar att begränsas.

En tydligare intern kontroll i kommuner och regioner

Regeringen föreslår att det i kommunallagens reglering om den interna kontrollen uttryckligen ska anges att den ska förebygga fel och oegentligheter i verksamheten.

Som skäl för förslaget anför regeringen att korruption och otillåten påverkan är skadligt för ekonomin, för allmänhetens förtroende för det offentliga och i förlängningen för demokratin. Av 6 kap. 6 § andra stycket KL framgår att nämnderna i kommuner och regioner ska se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt. Av regleringen framgår dock inte att den interna

kontrollen ska innefatta att förebygga att verksamheten utsätts för korruption och andra oegentligheter. För att kommuner och regioner fullt ut ska använda den interna kontrollen på detta sätt anser regeringen att det finns behov av att förtydliga regleringen. Genom förslaget kan risker för fel och oegentligheter upptäckas, förebyggas och åtgärdas i ett tidigare skede.

Konsekvenser för kommuner och regioner

Regeringen gör bedömningen att förslagen innebär inskränkningar i den kommunala självstyrelsen men anser att de är proportionerliga.

När det gäller förslaget om stärkt skydd för vissa förtroendevalda konstaterar regeringen bl.a. att kommuner och regioner redan ansvarar för att förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld samt att den föreslagna regleringen utformas i linje med arbetsmiljölagens bestämmelser. Regeringen bedömer att förslaget är väl avvägt och balanserar intresset av att upprätthålla kommunal- och regionrådets roll som förtroendevalda med behovet av att tillgodose ett tillräckligt starkt skydd mot ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld. Syftet med förslaget bedöms vidare inte kunna uppfyllas genom mindre ingripande åtgärder. Den föreslagna skyldigheten bedöms således vara nödvändig för det ändamål som har föranlett den.

När det gäller förslaget om en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner framhåller regeringen att förslaget innebär ett förtydligande av kommuners och regioners ansvar för att förebygga att kommunala verksamheter drabbas av fel och oegentligheter. Regeringen bedömer att förslaget kan hanteras inom befintliga strukturer och processer för den interna kontrollen och att det därför är väl avvägt. Vidare bedömer regeringen att syftet med förslaget inte kan uppfyllas genom mindre ingripande åtgärder. Ett alternativ till förslaget skulle kunna vara att lämna frågan om förebyggande av fel och oegentligheter oreglerad. Syftet skulle dock då inte kunna uppnås. Den föreslagna skyldigheten bedöms således vara nödvändig för det ändamål som har föranlett den.

Ikraftträdande

Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2025.

Motionen

I kommittémotion 2024/25:3328 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 1 föreslås att riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i kommunallagen med vissa ändringar. Enligt motionärerna är de krav som föreslås i propositionen så långtgående att de i praktiken inte kommer att vara vare sig genomförbara eller önskvärda. Motionärerna invänder mot formuleringen om en skyldighet att vidta *alla* åtgärder eller att *allt sådant* som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall

undanröjs. Vidare menar motionärerna att lagförslaget mycket skarpa formuleringar inte har täckning i författningskommentaren, där det konstateras att eftersom det är fråga om en utgångspunkt ligger det i sakens natur att kommuner och regioner inte alltid har möjlighet att helt undanröja eller förhindra risken för ohälsa eller olycksfall. Motionärerna välkomnar att det i författningskommentaren finns ett förtydligande resonemang om att förtroendevalda, till skillnad från anställda, själva avgör vilka aktiviteter de vill delta i. Vidare framhåller motionärerna att det av författningskommentaren framgår att den föreslagna skyldigheten innebär att kommuner och regioner så långt som möjligt ska skapa förutsättningar för kommunal- och regionråd att fullgöra sina förtroendeuppdrag under trygga former.

Med hänvisning till resonemangen i författningskommentaren anser motionärerna att en lämpligare formulering av kommunallagens 4 kap. 18 a § första stycket vore att ersätta ”alla” i första meningen med ”nödvändiga” och ta bort ”allt” före ”sådant” i andra meningen enligt följande:

Kommuner och regioner ska vidta nödvändiga åtgärder som behövs för att förebygga att en sådan förtroendevald som anges i 2 § första stycket utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld. En utgångspunkt ska vara att sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs.

Kommuner och regioner ska förvissa sig om att en sådan förtroendevald har den utbildning som behövs och vet vad han eller hon behöver göra för att undgå riskerna för hot och våld.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att det finns behov av att stärka skyddet mot hot och våld för förtroendevalda i kommuner och regioner. Den kommunala demokratin försvagas om hot och våld leder till att förtroendevalda lämnar uppdrag i förtid, fattar andra beslut än de ursprungligen tänkt eller undviker att engagera sig eller uttala sig i frågor. Genom den föreslagna lagändringen ges kommunerna och regionerna ett ansvar för säkerhetsarbetet för bl.a. kommunal- och regionråd utan att de förtroendevaldas oberoende riskerar att begränsas.

Utskottet delar även regeringens bedömning att bestämmelserna bör utformas i linje med den arbetsmiljörättsliga regleringen i arbetsmiljölagen. Detta tydliggör att samma sorts åtgärder som vidtas för att arbetstagare inte ska utsättas för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld kan vara aktuella att vidta även för kommunal- och regionråd för att uppfylla skyldigheten.

Utskottet ställer sig även bakom regeringens bedömningar när det gäller förslaget om att det i regleringen om den interna kontrollen i kommuner och regioner uttryckligen ska anges att den ska förebygga fel och oegentligheter i verksamheten.

Utskottet anser sammantaget att riksdagen bör anta regeringens lagförslag och avslå motionsyrkandet.

Utvärdering av lagstiftningen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att utvärdera den nya lagstiftningens effekter och kostnader för kommuner och regioner. Jämför reservation 2 (S, V).

Motionen

I kommittémotion 2024/25:3328 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att utvärdera den nya lagstiftningens effekter och kostnader för kommuner och regioner. Motionärerna anser att den summa om 6 miljoner kronor som är avsatt för att införa den nya lagstiftningen är anmärkningsvärt liten och vill därför se en utvärdering senast två år efter införandet.

Propositionen

Den kommunala finansieringsprincipen innebär att kommuner och regioner inte ska åläggas nya uppgifter utan att de samtidigt får möjlighet att finansiera dessa något på annat sätt än genom höjda skatter (prop. 1991/92:150, bet. 1991/92:FiU29, rskr. 1991/92:345). Regeringen bedömer att förslaget kommer att medföra ökade kostnader med uppskattningsvis 6 miljoner kronor per år, varav 5 miljoner kronor avser kommunerna och 1 miljon kronor avser regionerna (Ds 2024:10 s. 41 och 42). Regeringen föreslog därför i budgetpropositionen för 2025 att de generella statsbidragen till kommunerna och regionerna skulle ökas med detta belopp (prop. 2024/25:1 utg.omr. 25 avsnitt 2.8). Riksdagen beslutade den 18 december 2024 i enlighet med regeringens förslag (bet. 2024/25:FiU3, rskr. 2024/25:121).

Regeringen anför i den nu aktuella propositionen att förslaget i praktiken endast innebär att kommuner och regioner kommer att behöva bedriva säkerhetsarbete mot hot och våld för några ytterligare personer. Regeringen bedömer därför att kostnaderna för förslaget inte överstiger de uppskattade kostnaderna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser inte skäl att ta initiativ till någon utvärdering av den nya lagstiftningens effekter och kostnader för kommuner och regioner. Motionsyrkandet avstyrks.

Stärkt skydd för fritidspolitiker

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om ett stärkt skydd mot hot och våld för fritidspolitiker.

Jämför reservation 3 (S, V).

Motionen

I kommittémotion 2024/25:3323 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att kommunernas och regionernas ansvar för förtroendevaldas trygghet säkerställs även för fritidspolitiker utifrån behov. Motionärerna framhåller att hot och våld även drabbar förtroendevalda som inte har ett förtroendeuppdrag på heltid eller betydande del av heltid, och de anser därför att kommuner och regioner behöver ha en beredskap för förtroendevaldas utsatthet oavsett hur omfattande uppdraget är. Därför bör lagstiftningen enligt motionärerna utformas så att det framgår att stödet till de utsatta även ska vara behovsstyrt. Motionärerna framhåller att detta också är viktigt eftersom lagstiftningen annars kan tolkas som att fritidspolitiker, till skillnad från kommunal- och regionråd, inte alls omfattas av ansvaret, vilket enligt motionärerna vore olyckligt.

Propositionen

Som nämnts ovan anför regeringen i propositionen att förtroendevalda som utövar sina uppdrag på hel- eller deltid utsätts för hot och våld i högre grad än fritidspolitiker. Enligt regeringen bör därför kommuners och regioners skyldighet att förebygga att en förtroendevald utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld avgränsas till sådana förtroendevalda som fullgör ett förtroendeuppdrag på heltid eller betydande del av heltid.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att förtroendevalda som utövar sina uppdrag på hel- eller deltid utsätts för hot och våld i högre grad än fritidspolitiker. Därmed delar utskottet regeringens bedömning att kommuners och regioners skyldighet att förebygga att en förtroendevald utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld bör avgränsas till sådana förtroendevalda som fullgör ett förtroendeuppdrag på heltid eller betydande del av heltid. Mot denna bakgrund ser utskottet inte skäl att ställa sig bakom något tillkännagivande. Motionsyrkandet avstyrks.

Stöd till kommuner och regioner i frågor om förtroendevaldas trygghet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att ge en myndighet ansvar för att stötta kommuner och regioner i frågor om förtroendevaldas trygghet.

Jämför reservation 4 (V).

Motionen

I kommittémotion 2024/25:3323 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör utse en myndighet som har ett övergripande ansvar för att stötta kommuner och regioner i frågor om förtroendevaldas trygghet.

Propositionen

Regeringen konstaterar i propositionen att Sveriges Kommuner och Regioner under en längre tid har arbetat med att stödja kommuner och regioner med frågor om förtroendevaldas trygghet och på sin webbplats tillhandahåller sådant stöd.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att Sveriges Kommuner och Regioner tillhandahåller stöd i frågor om förtroendevaldas trygghet. Utskottet ser därmed inte skäl att ställa sig bakom något tillkännagivande om att ge en myndighet ansvar för att stötta kommuner och regioner i sådana frågor. Motionsyrkandet avstyrks.

Reservationer

1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (S)

av Ida Karkiainen (S), Hans Ekström (S), Per-Arne Håkansson (S),
Amalia Rud Stenlöf (S) och Peter Hedberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i kommunallagen (2017:725) med den ändringen att 4 kap. 18 a § ska ha den lydelse som reservanterna föreslår i bilaga 3.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3328 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 1 och
bifaller delvis proposition 2024/25:80.

Ställningstagande

Det är välkommet med åtgärder som kan bidra till att öka säkerheten och förbättra säkerhetsarbetet kring förtroendevalda i kommuner och regioner. Propositionen innehåller dock några problematiska delar som inte minst en rad remissinstanser pekat på. I propositionen föreslås en skyldighet att vidta *alla* åtgärder eller att *allt sådant* som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs. Dessa krav är så långtgående att de i praktiken inte kommer att vara vare sig genomförbara eller önskvärda. Lagförslagets mycket skarpa formuleringar har inte heller täckning i författningskommentaren, där det konstateras att eftersom det är fråga om en utgångspunkt ligger det i sakens natur att kommuner och regioner inte alltid har möjlighet att helt undanröja eller förhindra risken för ohälsa eller olycksfall. Där finns också ett välkommet förtydligande resonemang om att förtroendevalda, till skillnad från anställda, själva avgör vilka aktiviteter de vill delta i. Detta medför dock att ”skyldigheten innebär att kommuner och regioner så långt som möjligt ska skapa förutsättningar för kommunal- och regionråd att fullgöra sina förtroendeuppdrag under trygga former”.

Med hänvisning till resonemangen i författningskommentaren, vilka vi delar, anser vi att 4 kap. 18 a § bör ha en något annan lydelse än den i regeringens förslag.

2. Utvärdering av lagstiftningen, punkt 2 (S, V)

av Ida Karkiainen (S), Hans Ekström (S), Per-Arne Håkansson (S), Amalia Rud Stenlöf (S), Jessica Wetterling (V) och Peter Hedberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3328 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 2.

Ställningstagande

För att införa denna nya lagstiftning har sammanlagt 6 miljoner kronor avsatts. Det är en summa som i ljuset av att landet har 290 kommuner och 21 regioner är anmärkningsvärt liten. Regeringens resonemang om att detta i praktiken endast kommer att innebära ytterligare säkerhetsarbete för några få personer och att den låga summan därför räcker delas inte av en lång rad remissinstanser. Det bör därför genomföras en utvärdering av förslagens effekter och kostnader för kommuner och regioner senast två år efter införandet.

3. Stärkt skydd för fritidspolitiker, punkt 3 (S, V)

av Ida Karkiainen (S), Hans Ekström (S), Per-Arne Håkansson (S), Amalia Rud Stenlöf (S), Jessica Wetterling (V) och Peter Hedberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3323 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi anser att det är av största vikt att den politiska processen skyddas på alla nivåer och att förtroendevalda kan utöva sitt uppdrag fullt ut utan otillbörlig eller hotfull påverkan. Regeringen hänvisar till att genomförda trygghetsundersökningar visar att förtroendevalda som utövar sina uppdrag på hel- eller deltid utsätts för hot och våld i högre grad än fritidspolitiker. Det förekommer dock att hot och våld drabbar även förtroendevalda som inte har ett förtroendeuppdrag på heltid eller betydande del av heltid. Utsattheten kan även

variera över tid och riktas mot exempelvis förtroendevalda i en specifik nämnd. Vi anser därför att kommuner och regioner behöver ha en beredskap för förtroendevaldas utsatthet oavsett hur omfattande uppdraget är. Därför bör lagstiftningen utformas så att det framgår att stödet till de utsatta även ska vara behovsstyrt. Detta är även viktigt eftersom lagstiftningen annars kan tolkas som att fritidspolitiker, till skillnad från kommunal- och regionråd, inte alls omfattas av ansvaret, vilket vore olyckligt. Regeringen bör återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att kommuners och regioners ansvar för förtroendevaldas trygghet säkerställs även för fritidspolitiker utifrån behov.

4. Stöd till kommuner och regioner i frågor om förtroendevaldas trygghet, punkt 4 (V)

av Jessica Wetterling (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3323 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 2.

Ställningstagande

Regeringen skriver i sin proposition att Sveriges Kommuner och Regioner under en längre tid har arbetat med att stödja kommuner och regioner i frågor om förtroendevaldas trygghet och på sin webbplats tillhandahåller sådant stöd. Jag anser dock att regeringen bör utse en myndighet som har ett övergripande ansvar för att stötta kommuner och regioner i sådana frågor.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2024/25:80 Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i kommunallagen (2017:725).

Följdmotionerna

2024/25:3323 av Jessica Wetterling m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att kommunernas och regionernas ansvar för förtroendevaldas trygghet säkerställs även för fritidspolitiker utifrån behov och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utse en myndighet som har ett övergripande ansvar för att stötta kommuner och regioner i frågor om förtroendevaldas trygghet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3328 av Ida Karkiainen m.fl. (S):

1. Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i kommunallagen med de ändringar i 4 kap. 18 a § som framgår av motionens motivtext.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera den nya lagstiftningens effekter och kostnader för kommuner och regioner och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i kommunallagen (2017:725)

Härigenom föreskrivs i fråga om kommunallagen (2017:725)

dels att 6 kap. 6 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 4 kap. 18 a §, och närmast före 4 kap. 18 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

Skydd mot hot och våld

18 a §

Kommuner och regioner ska vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att en sådan förtroendevald som anges i 2 § första stycket utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld. En utgångspunkt ska vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs.

Kommuner och regioner ska förvissa sig om att en sådan förtroendevald har den utbildning som behövs och vet vad han eller hon behöver göra för att undgå riskerna för hot och våld.

6 kap.

6 §

Nämnderna ska var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten.

De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig *för att förebygga fel och oegentligheter i verksamheten*, och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Detsamma gäller när skötseln av en kommunal angelägenhet med stöd av 10 kap. 1 § har lämnats över till någon annan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

BILAGA 3

Reservanternas lagförslag

Reservation 1 (förslagspunkt 1)

Ändring i regeringens förslag till lag om ändring i kommunallagen (2017:725)

*Regeringens förslag**Reservanternas förslag***4 kap.**

18 a §

Kommuner och regioner ska vidta *alla* åtgärder som behövs för att förebygga att en sådan förtroendevald som anges i 2 § första stycket utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld. En utgångspunkt ska vara *att allt sådant* som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs.

Kommuner och regioner ska förvissa sig om att en sådan förtroendevald har den utbildning som behövs och vet vad han eller hon behöver göra för att undgå riskerna för hot och våld.

Kommuner och regioner ska vidta *nödvändiga* åtgärder som behövs för att förebygga att en sådan förtroendevald som anges i 2 § första stycket utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld. En utgångspunkt ska vara *att sådant* som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs.